

№ 08 (601)
Люты 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Неабыякавае: гінуць вёскі – гінуць помнікі этнаграфіі –** стар. 2 і 5
- ☞ **Стагоддзі: вечарына беларускіх танцаў –** стар. 4
- ☞ **Вандроўкі: па Нарачанскім краі –** стар. 6
- ☞ **Краязнаўца: шукальнік Мікалай Барысенка –** стар. 7

Працуе клімавіцкі шапавал

Падрабязней на стар. 3

На тым тыдні...

✓ 3 10 па 14 лютага праходзіла XXIII Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш. У ёй удзельнічалі

✓ 10 лютага ў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка мастакоў Арменіі, зладжаная ў межах

Анатоль Бутэвіч, Уладзімір Шолк, Валерый Рагалевіч на кніжным кірмашы

кнігавыдаўцы з 29 краінаў: Азербайджана, Расіі, Украіны, Вялікабрытаніі, Венесуэлы, Італіі, Палесціны, Турцыі, Фінляндыі, Францыі, Чэхіі, Швейцарыі, ЗША, Эквадора і інш. Ганаровай госцяй выстаўкі стала Арменія.

Дзён культуры Рэспублікі Арменія ў Рэспубліцы Беларусь пры падтрымцы Пасольства Арменіі ў Беларусі, а таксама Цэнтра мастакоў-армянаў.

✓ 14 лютага ў Мінску праходзіў пяты, юбілейны Міжнародны паэтычны фестываль

Богдан Задура, Уладзімір Арлоў, Аляксандр Ірванец на фестывалі

валь «Вершы на асфальце» памяці Міхася Стральцова. Яго арганізатарамі сталі Саюз беларускіх пісьменнікаў і Беларускі ПЭН-цэнтр. Партнёры фестывалю – Шведскі саюз пісьменнікаў, грамадская культурніцкая кампанія «Будзьма беларусамі!», Польскі Інстытут у Мінску, Галерэя TUT.BY, Літаратурны музей Петруся Броўкі, Пасольства Літоўскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, Пасольства Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, Пасольства Дзяржавы Ізраіль у Рэспубліцы Беларусь, Літаратурны інфармацыйны цэнтр (Славацкая Рэспубліка).

✓ 14 лютага ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту прайшла святочная праграма «Кахай па-беларуску!». Наведнікаў музея чакала жывая народная музыка, перформанс ад свахі «Беларускае вяселле», майстар-клас па традыцыйных танцах, іспыты «Спраўная пара», народныя гульні ды іншае.

✓ 17 лютага ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў у Мінску адкрылася выстаўка сцэнаграфіі вядомага польскага мастака і дзеяча культуры Анджэя Струмільскага «Тэатралія». Праект быў пад-

рыхтаваны Польскім Інстытутам у Мінску сумесна з Падляскім музеем у Беластоку.

✓ 19 лютага ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся літаратурна-музычны вечар «Гавары са мной па-беларуску», прымеркаваны да Міжнароднага дня роднай мовы. Гэты дзень адзначаецца штогод 21 лютага з мэтай узняць пытанні моўнай і культурнай разнастайнасці і шматмоўнасці. Такая дата была абвешчана ЮНЕСКА 17 лістапада 1999 года.

60 гадоў таму Пясняр беларускага народа напісаў свой знакаміты «Ліст аб стане беларускай мовы і далейшым развіцці культуры ў рэспубліцы». Аднак зварот Якуба Коласа на дзесяцігоддзі апынуўся пад грыфам «Совершено секретно». На жаль, і сёння заповедаў Якуба Коласа гучыць зладзённа і актуальна, як і ў той далёкі час напісання: «Установы сталіцы вывелі з абыходку беларускую мову: на ёй не вядзецца перапіска, на ёй не гавораць з наведвальнікамі, у гарадах няма беларускіх шылдаў і надпісаў, мала беларускіх афішаў і плакатаў».

Рэспубліканская акцыя «Сямейнае чытанне», што доўжыцца з лістапада 2015 года па май 2016 года, арганізаваная Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь дзеля прапаганды дзіцячага і сямейнага чытання, узмацнення выхаваўчай ролі і значэння кнігі. У працу актыўна ўключыліся і бібліятэкі Астравецкага раёна. Працуюць маляўніча аздобленыя кніжныя і тэматычныя выстаўкі «Чытаем усёй сям'ёй», «Чытаем самі, чытаем з дзецьмі», «Чытаеш ты, чытаю я, чытае ўся мая сям'я», «Тата, мама, я – чытаючая сям'я» і іншыя.

Каб чытала ўся сям'я

Гутарка «Генеалагічнае дрэва маёй сям'і» прайшла ў Мальскай сельскай бібліятэцы. Чытачы складалі свае радаводны, згадвалі сваіх продкаў.

Ужо не адзін год праца Рытаньскай сельскай бібліятэкі накіраваная на прапаганду сямейнага чытання. Бібліятэкар Г. Якубцэвіч працуе з бацькамі і дзецьмі, раіць неабходную літаратуру, выяўляе найлепшыя традыцыі сямейнага выхавання. Сёлета яна падрыхтавала арыгінальную экспазіцыю кніг-доўгажыхароў «Чытала мама – прачытаю я!», якая карыстаецца попытам у маладых чытачоў.

Конкурс «Я, мае сябры і нашы любімыя кнігі» адбыўся ў Альхоўскай сельскай бібліятэцы. Удзел бралі вучні 3 і 4 класаў мясцовай школы, якія актыўнічалі ў віктарыях, расказвалі пра любімых герояў кніг, што чыталі ў дзяцінстве іх бацькі.

Конкурс малюнкаў «Сям'я вачыма дзіцяці» арганізавала для чытачоў-дзяцей бібліятэкар Рымдзюнскай сельскай бібліятэкі Г. Штура, на якіх дзеці творча адлюстравалі старонкі сямейнага жыцця.

Бібліятэкі Астравеччыны запрашаюць бацькоў і дзяцей сумесна наведваць бібліятэчныя ўстановы, каб зацікавіць дзяцей чытаннем вершаў, казак, аповядаванняў, змешчаных на старонках кніг і перыядычных выданняў, каб абмеркаваць выказаныя ў творах думкі ў сямейным коле.

Развіццё сямейнай цікаўнасці да чытання і кнігі, падтрымка высокага прэстыжу чытання ў свядомасці бацькоў і іх дзяцей, замацаванне патрэбы ў чытанні – вось галоўная задача гэтай акцыі.

Ганна КЕРЭЛЬ,
бібліятэкар аддзела
бібліятэчнага
маркетынгу
Астравецкай
раённай бібліятэкі

Супрацоўніца Астравецкай раённай бібліятэкі Н. Рабцава (справа)

Дзеці глядзяць на дзівосны свет

З 10 па 22 лютага ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» ў Палацы Рэспублікі працуе выстаўка выхаванцаў дзіцячай школы-інтэрната № 7 г. Мінска «Свет вачыма дзіцяці», арганізаваная Беларускай дзяржаўнай універсітэтам культуры і мастацтваў пад эгідай Міжнароднага Камітэта Сцяга Міру пры Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.

Ініцыятарам праекта стала аўтар гэтых радкоў; яго мэта – пашыраць творчага патэнцыялу дзяцей з асабліва цяжкімі развіццямі і трансляцыю іх творчасці шырокай аўдыторыі.

Ва ўрачыстым адкрыцці выстаўкі ўдзельнічалі прадстаўнікі Беларускага саюза мастакоў, Пасольства Літоўскай Рэспублікі ў Рэспубліцы

Бірутэ Курганэне

Беларусь, Міжнароднай канфедэрацыі журналістаў, Беларускага фонду міру, Камітэта па адукацыі Мінскага гарвыканкама, Рэспубліканскай калегіі адвакатаў, устаноў культуры і адукацыі.

Член Камітэта Сцяга Міру Літоўскай Рэспублікі Бірутэ Курганэне распавяла гасцям аб культурных ініцыятывах нашай краіны-суседкі і перспектывах творчага ўзаемадзеяння з Беларуссю. Дырэктар галерэі Павел Сапоцька зачытаў прывітальны адрас Прэзідэнта Міжнароднага Камітэта Сцяга Міру – мексіканскай актрысы Алісіі Радрыгес Фернандэс, а мастацкі кіраўнік паэтычнага тэатра «Зьніч» Галіна Дзягілева пранікнёна прачытала выдатны творы Анатоля Вярцінскага. Спецыяльна да мерапрыемства быў падрыхтаваны дзіцячы харэаграфічны нумар «Бульба», які ўпадалі ўсе госьці.

Анастасія БУРДЫКА,
студэнтка факультэта
завочнага навучання БДУКМ
Фота
Кацярыны АЛЯКСЕЕВАЙ

Харэаграфічны нумар «Бульба»

Неабыякавыя нататкі

Аснова ўсёй Айчыне

Пад Радаўніцу мы з сяброўкай спяшаліся на прыпынак аўтобуса ў суседнюю вёску – сцэжкаю праз лес, каля могілак, далей – па асфальтавай шашы. Моцны вецер дзьмуў нам у твар, прымушаючы прыгнуцца долу. А калі паднялі вочы, спыніліся ад нечаканасці: суседнюю вёску было не пазнаць. Паўсюль – сляды вялікіх «пераўтварэнняў» – сакральны працэс «пахавання вёскі» дабраўся да гэтых мясцінаў...

Закінутыя двары; будынкі, у якія страшна заходзіць, – спаражаныя, счарнелыя, пахіленыя; непразнае быллё; страшныя сілуэты здзічэлых яблынь. Утульная і казачная старая беларуская вёска дажывае свой век. Старыя паціху сыходзяць. Дзеці паехалі ў горад і болей не вярнуліся да сваіх сядзібаў. Пакуль жывыя бацькі – трымаецца жылло, а потым траціцца сэнс, не стае сілы, часу, грошай – толькі балючыя ўспаміны і роспач ад немагчымасці вяртання. А хочацца яшчэ ўдыхнуць такі знаёмы пах матчынай хаты, што трымаецца і не выветрываецца з гадамі.

Падышоў мясцовы жыхар і па вясковым звычаі пачаў размову з намі, незнаёмымі людзьмі на прыпынку: «Бачыце? Як у нас «прыгожа»?.. Наляцела брыгада з тэхнікай і за тры дні ўсё зраўнялі. Прасіў пакінуць грушы – хадзіў да яе па грушы, надта добрыя –

нічога не слухалі... Потым ліпу таўшчэзную... ліпу парэзалі на вялікія кавалкі па 5 метраў і адвезлі... хутчэй за ўсё сабе, бо ведаюць, што драўніна

вельмі добрая... Будынкі разбіралі хутка, што лепшае грузілі і вывозілі на дровы, астатняе на смецце – у зямлю. Металічнае – трубы, калонкі – на металалом... Кінуліся да маёй бані, я не даў. Сказаў «порешу» каго-небудзь, хоць аднаго «порешу», а не аддам... Баню пакінулі, паламалі агароджу толькі... Бачыце – дом абдзёрты стаіць?.. Пачалі зносіць, а там бабуля жыве, яе на зіму ў горад дачка забірае...

Вёска пасля «добраўпарадкавання»

Нашы віншаванні

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» шле самыя гарачыя віншаванні Беларускаму грамадска-культурнаму таварыству ў Польшчы, яго кіраўніку Яну Сычэўскаму з нагоды 60-годдзя заснавання гэтай уплывовай арганізацыі.

Прыміце, дарагія сябры-беларусы, нашыя брацкія абдымкі і пажаданні дабрабыту ўсім прыхільнікам беларускасці, плённых стасункаў у сваім асяродку, умацавання братэрскай сувязі з нашай агульнай Маці-Радзімай Беларуссю.

Патэлефанавалі, паспелі адстаяць, але, бачыце, абдзёрлі...».

Абдзёрты быў не толькі дом бабулі. Няўтульныя сядзібы, пазбаўленыя ўсялякай расліннасці, выглядалі гола сярод поля, па зямлі гуляў вецер, з зямлі тырчалі камлі кустоў і карані дрэваў. Ідзе сумны працэс сыходу чалавека з зямлі. На месцы знесеных хат роўненскія плямы жоўтага пясочку нагадвалі мясцовыя могілкі ў лесе. Ёсць у мясцовых жыхароў такі звычай – на дзень сустрэчы з продкамі, на Радаўніцу, пасыпаць надмагіллі свежым жоўтым пясочкам. Магчыма, таму гэты жоўты пясочак на месцы хат так асабліва ўзрушаў у той дзень.

(Заканчэнне на стар. 5)

Ёсць рэчы, якія ніколі не выйдуць з моды. Напрыклад, валёнкі – наш нацыянальны зімовы абутак, які цяпер спрабуюць вырабляць замежныя куцюр'е. На самой справе гэта даволі доўгі і працаёмкі працэс. Для таго, каб атрымаць воўну для валення, давалося нават вывесці адмысловую пароду авечак – раманаўскую.

Ёсць дзве версіі ўзнікнення шапавальства на Магілёўшчыне. Паводле першай, вальнаму рамяству беларускія сяляне навучыліся ў XVIII стагоддзі ў Ніжагародскай губерні, куды іх адправіў уладальнік маёнтка Дрыбін, што ў Клімавіцкім павеце, Антон Цеханавецкі. Паводле другой версіі, сяляне вымушаны былі зарабляць на жыццё якім-небудзь рамяством, і ім стала шапавальства. Сяляне-рамеснікі часта займаліся адыходным промыслам, у тым ліку са сваім рабочым рыштункам вандравалі па вёсках і мястэчках і на замову вялікі валёнкі.

Цяпер цікаваць да шапавальства ўзрастае, майстры ствараюць валяныя рэчы: адзенне, абутак, сумкі, упрыгожанні і нават цацкі. Пры-

Шапавальства на Клімавіччыне

валам, якія займаліся адыходным промыслам, не трэба было рыхтаваць матэрыял і шукаць, каму збыць тавар. Яны працавалі дома ў заказчыка, які павінен быў паклапаціцца і пра сыравіну для вырабу. Шапавалы пера-

распавесці аб тым, як вырабляюцца валёнкі. Зрабіць жа цёплы абутак з воўны можа жыхар вёскі Судзілы Аляксандр Галкоўскі. Навучыў яго гэтаму рамяству І. Фокін з Іванавай Слабоды, ён жа падарыў маладому майстру ўсе прыла-

ладых авечак. Для дзяўчатаў заўсёды рабілі валёнкі з белага воўны, яна прыгажэйшая і даўжэй носіцца. Для паўсядзённага карыстання валёнкі рабілі з чорнай і шэрай воўны.

Аляксандр Мікалаевіч дагэтуль выкарыстоўвае старыя меры вагі. Патрэбную колькасць воўны ён узважвае на бязмене, які вымярае вагу ў фунтах (адзін фунт роўны 409,5 г).

На мужчынскія валёнкі трэба прыкладна 4 фунты, – працягвае расповед майстар. – На жаночыя – 2,5, а на дзіцячыя яшчэ менш. Усё залежыць ад памеру будучага абутку.

Потым майстар раўнамерна сцэле воўну на сталі і заварочвае яе ў тканіну. Сшывае край, каб воўна не рассыпалася, і прыкладна паўтары гадзіны качае ваўняную нарыхтоўку па сталі, каб надаць ёй аб'ёмную форму. Потым ідзе ў майстэрню, дзе ёсць печ. Там апарвае нарыхтоўку гарачай вадой з гаспадарчым мылам. Затым, пакуль воўна цёплая, майстар валяе яе, робячы

невялікія кругавыя рухі. Пасля гэтага скарыстоўваецца рубель, качулка (драўляная цыліндрычная палка) і рубец (металічны чатырохгранны «дубец»).

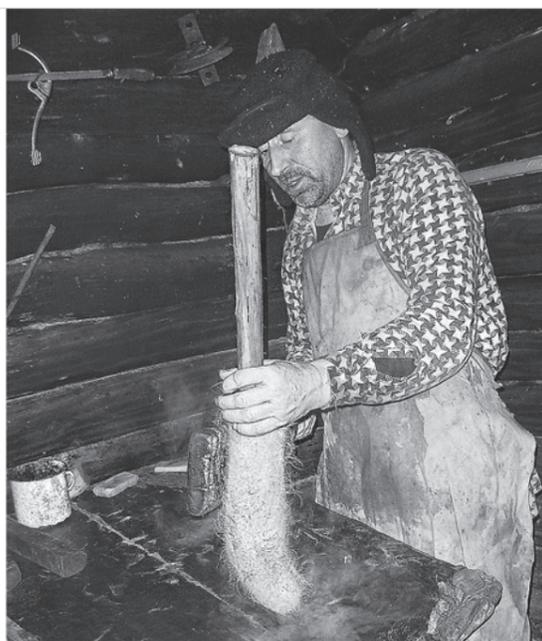
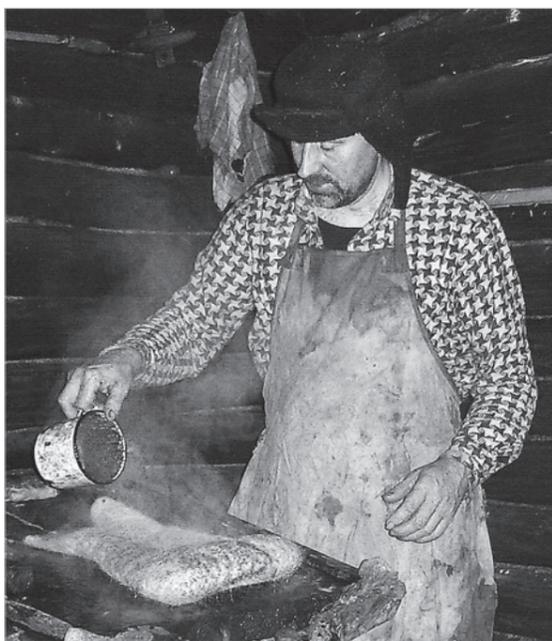
Каб вызначыць, наколькі якасным атрымаўся абутак, А. Галкоўскі выкарыстоўвае старадаўні спосаб: праводзіць па валёнках металічным рубцом. Калі яны пачынаюць гудзец, значыць, добрыя. З гэтых валёнкаў цёплай вадой змываецца мыла, потым выраб высушваецца натуральным чынам. Толькі пасля гэтага можна вышыць на валёнках узоры ці іншым чынам упрыгожыць іх. Дарэчы, вышываннем узораў на валёнках займаецца дачка А. Галкоўскага Дар'я.

Валёнкі, вырабленыя рукамі Аляксандра Мікалаевіча, носяць па ўсёй Беларусі.

– Мне ледзь не з усіх канцоў краіны часам тэлефануюць, каб зрабіў валёнкі, – кажа майстар. – Просяць і дзіцячыя, і дарослыя. Бывалі зімы, калі я па 70 параў абутку вырабляў.

Уласны вопыт майстар перадае сваім дзецям. Цяпер выключна гэтым рамяством яны не займаюцца, але Аляксандр Галкоўскі спадзяецца, што пры неабходнасці яны змогуць вырабіць наш нацыянальны зімовы абутак.

*Дар'я ЭВЕРС,
дырэктар
Клімавіцкага
краязнаўчага музея*

знаным цэнтрам шапавальства на Магілёўшчыне з'яўляецца Дрыбін, але ў Клімавіцкім раёне таксама былі выдатныя майстры. Шапавальным рамяством займаліся бадай у кожнай вёсцы, але старажылы расказваюць, што больш за ўсё шапавалаў было ў вёсцы Азярцо. Вакол яе раскінуліся лугі, і мясцовыя жыхары трымалі шмат авечак. Дарэчы, на Клімавіччыне майстроў па вырабе валёнкаў называлі не шапаваламі, а вальшчыкамі. У XX стагоддзі вядомымі майстрамі былі Мікалай Ціхановіч з вёскі Рэкта, Іван Фокін з Іванавай Слабоды, Ніна Белавусава з Прудка, Міхаіл Яноўскі з Душылаўкі, Іван Вайніловіч з Патаронаўкі і іншыя.

Жыхары аграгарадка Родня, вёсак Грышыні, Судзілы, Сідараўка, Асмолавічы распа-
вядалі, што дрыбінскім шапа-

ходзілі са сваімі інструментамі з вёскі ў вёску, часам кватаравалі ў якой-небудзь хаце, дзе і выконвалі замовы з усяе вёскі, гаспадарам жа за пастой выраблялі валёнкі задарма.

Адыходніцтву спрыяла і тое, што ніякіх складаных прыстасаванняў і інструментаў шапавальства не патрабуе. Нездарма майстры казалі: «Дзе шапавал стаў, там яго і стан». Дрыбінскія шапавалы карысталіся ўмоўнай мовай, якая мела назву «катрушніцкі лемезень» (ад словаў «катруха» – шапка, «лемезень» – мова). На ёй рамеснікі размаўлялі, каб не выдаць сакрэтаў свайго майстэрства, а таксама каб ацаніць гаспадарца гаспадароў. Калі гаспадары сустракалі іх дрэнна, то і валёнкі рабілі адпаведныя.

У нашым раёне і сёння ёсць шапавалы, праўда, яны сталі ўзрастаць і могуць толькі

ды і прыстасаванні для працы. Раней Аляксандр Мікалаевіч працаваў пчаларом у мясцовым калгасе. Першыя свае валёнкі вырабіў у 1979 годзе. «Авечка вакол чалавечка», – любіць ён паўтараць. І гэта сапраўды так: авечкі даюць мяса, лячэбны лой (тлушч), аўчыну, воўну, якая не толькі для валёнкаў падыходзіць. Напрыклад, жонка А. Галкоўскага Людміла Аляксандраўна вяжа з ваўняных нітак цёплыя світары, рукавіцы-вязёнкі і шкарпэткі.

Працэс вырабу валёнкаў досыць працаёмкі і мае пэўную паслядоўнасць. Каб зрабіць адну пару абутку, патрэбна каля шасці гадзінаў.

– Па-першае, не кожная воўна падыходзіць для валёнкаў, трэба ведаць, якую менавіта браць, – дзеліцца сакрэтамі А. Галкоўскі. – На дзіцячыя валёнкі бяруць воўну з ма-

Стагоддзі Беларускай Культуры

Погляд з 2016-га

Насустрэч сонцу і танцу

Танцавальная вечарына ў Крупках

Нядаўна запыталася ў адной знаёмай трынаццацігадовай дзяўчынкі: «Як ты праводзіш выхадныя? Як адпачываеш?» У адказ пачула, што ў суботу яна робіць урокі, а ў нядзелю глядзіць з бабуляй серыял і займаецца музыкой...

Жыццё імчыцца ў шалёным рытме, асабліва ў горадзе. Часцяком даводзіцца і выхадныя прысвячаць працы або вучобе, бясконцым справам і турботам. Гэта сучасны рэаліі...

Але калі ў цябе атрымліваецца адкласці ўсе справы, сесці ў машыну або ў цягнік і паехаць за горад, насустрэч сонцу, насустрэч няўрымсліваму ветру, ты адчуваеш, як уся твая істота напаўняецца радасцю ды імкнецца да новых захапленняў...

Ты глядзіш у вокны, бачыш узгоркі, цудоўны бярозавы гай уздоўж шляху, велізарныя прасторы палёў, і ўжо толькі гэта натхняе цябе, узмацняе добры настрой. Праз якую гадзіну ты апынешся ў нейкім мястэчку, аб якім чуў толькі назву. І нават не разважаў аб тым, што можа азначаць тая назва – Крупкі... Ты ведаеш, што туды ходзіць цягнік, што там ёсць бальніца. А яшчэ ты ведаеш, што там, як звычайна, ёсць дом культуры. І што, па нейкім шчаслівым выпадку там пасялілася Антаніна Малама (колішняя жыхарка Мінска) са сваёй сям'ёй. І не проста пасялілася, а ладзіць у мясцовым доме культуры танцы.

І калі ты прыбываеш на месца, адбываецца спатканне сяброў. Шчырая радасць ад сустрэчы. Гарбата з пачастун-

камі як прывітанне. (Ведаецца, так заўсёды сустракаюць вельмі блізкіх людзей.) Потым пачынаюцца танцы... Прасторная зала, драўляная падлога. Шмат святла. Людзі спачатку прыглядаюцца, потым вельмі актыўна далучаюцца да танцаў. Калі абвешчаецца новы танец, дзве дзяўчынкі выскокваюць наперад і крычаць: «І мы хацім!» Потым яны з вельмі сур'ёзнымі тварамі нас запытваюць: «Калі мы вас пабачым у наступны раз?» Агульны здымак на сцэне. Жарты і перасмешкі нашага бліскачага танцора Міколы. Усе весела смяюцца, пачуваюцца вольна і прыемна стомлена.

А так прыемна бачыць сяброў-танцораў! Антаніна, у прыгожым народным адзенні, вельмі прывабная і вытанчаная. Аляксей – статны прыга-

жун, свядомы ў кожным руху. Вікторыя вельмі фэйна і дасканала пратанцавала ўсе танцы. Аліцыя і Зміцер – неверагодна прыгожая пара. Іх з'яўленне на вечарыне прынесла столькі цёплых эмоцыяў! Мы з Сяргеем (гэта мой муж) адчувалі нейкі азарт, жаданне ўзгадваць розныя танцы. Так хочацца ўсё гэта трымаць у памяці! А яшчэ хочацца данесці гэта да іншых людзей.

Гярод уражанняў гэтага дня – вельмі ўтульны домік Антаніны, дзе драўляная падлога, шмат вокнаў, лаўка, печка, фіранкі з карункамі, бліны з журавінкамі, коцік з мякусенькай поўсцю. А яшчэ маленькая дзяўчынка, якая нібы ўвасабленне светлага і шчырага духу гэ-

тага гасціннага дому, у якім (о, радасць!) няма месца тэлевізару...

Потым ты едзеш насустрэч захаду сонца. І ахіне жаль, што гэты дзень падыходзіць да заканчэння. Але ты разумееш, што і далей будзе нешта новае. І ты, твае сябры з'яўляюцца творцамі гэтага новага. І ты спадзяешся, што тая трынаццацігадовая дзяўчынка калісьці на пытанне аб адпачынку адкажа, што ў нядзелю яна пазаймаецца музыкой і пойдзе з бабуляй на танцавальную вечарыну...

Танцавальная вечарына ў Крупках. Тацяна ПАЛАЗНИК, загадчык аддзела, настаўніца музычных тэарэтычных дысцыплін Дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 9 г. Мінска Фота Змітра КРЫМОЎСКАГА

У тэатры «Зьніч»

3 сакавіка маленькіх глядачоў чакае лялечны манаспектакль па п'есе Лявона Мікіты «Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона» ў выкананні Леаніда Сідарэвіча. Што застаецца рабіць кату Сафрону, калі злая Мачыха выгнала яго з хаты? Выйсце адно: ісці ў белы свет шчасця шукаць. І добра, што ёсць у ката сябры – пеўнік Андрон, котка Нюся, верабейка Ерамей, і не толькі яны.

Увечары для дарослых глядачоў на сцэне будзе ісці паэтычна-драматычны манаспектакль «Красёны жыцця» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Аляксей Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

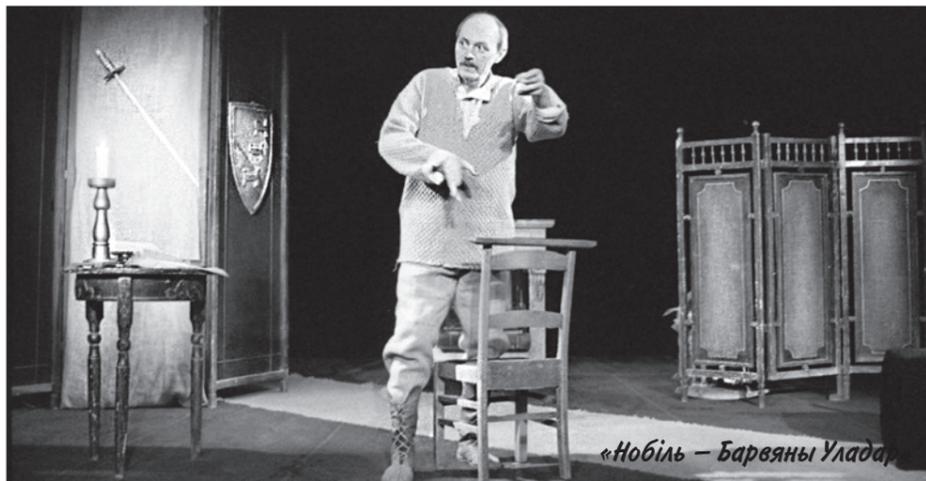
10 сакавіка для дзетак будзе ісці лялечны манаспектакль «Граф Глінскі-Папялінскі» паводле п'есы Артура

Вольскага. Маленькіх глядачы даведваюцца аб незвычайных прыгодах хлопца Марціна і ката Максіма. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

Увечары на сцэне – паэтычны манаспектакль «Мне сняцца сны аб Беларусі» паводле твораў Янкі Купалы. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Кірыла Успенскага.

14 сакавіка маленькіх глядачоў чакаюць на дзіцячым манаспектаклі-сустрэчы «Вясёлая каруселя» паводле п'есы Артура Вольскага. Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава.

У той жа вечар на сцэне – манаспектакль «Нобіль – Барвяны Уладар» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Сівая легенда». Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў.

«Нобіль – Барвяны Уладар»

Спектаклі праходзяць у зале бібліятэкі імя А. Міцкевіча Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Неабыякавыя нататкі

Аснова ўсёй Айчыне

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 2)

Працэс па навадзненні парадку на вёсцы, распачаты па Указе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 70 ад 3 лютага 2006 года «Аб мерах па ўпарадкаванні, уліку і скарачэнні колькасці пустых і непрыдатных для пражывання дамоў з гаспадарчымі і іншымі будынкамі ў сельскай мясцовасці» з удакладненнямі згодна з Указам № 100 ад 23 лютага 2012 года «Аб мерах па ўдасканаленні ўліку і скарачэнні колькасці пустых і непрыдатных для пражывання дамоў у сельскай мясцовасці», працягваецца. Паводле гэтага Указа «пустымі дамамі» прызнаюцца дамы, у якіх асобы, што маюць права карыстання, жывуць у сукупнасці менш за 1 месяц цягам года, гэта значыць, не жывуць пастаянна, і ў адносінах да якіх не прадастаўлены пісьмовыя паведамленні аб намеры гэтых дамы выкарыстоўваць; «непрыдатнымі для пражывання» прызнаюцца дамы, па якіх маюцца дакладныя звесткі, што дамы знаходзяцца без дагляду, уласнікі імі не карыстаюцца і не прымаюць мераў па прывядзенні іх у належны стан, прызнаныя не адпаведнымі санітарна-тэхнічным патрабаванням і не адпавядаюць умовам для пражывання.

Супрацоўнікамі мясцовай адміністрацыі праведзеная вялікая праца па ўліку кінутых гаспадарак і навадзненні парадку. Справа не простая, і азначаны першапачатковы тэрмін выканання Указа ў тры гады працягнуўся на дзевяць. Час дастатковы, каб узважыць усе абставіны і прыняць рашэнне. Хто хоча сваю сядзібу захаваць – дастаткова яе прывесці ў належны стан

пясоцка на месцы бацькоўскай хаты і здыме з сябе віну. Але што атрымае ўзамен?

Масавы сыход людзей з маленькіх вёсак да дабротаў цывілізацыі стварыў сітуацыю, калі на нейкі перыяд вясковая нерухомасць, асабліва аддаленых ад горада вёсак, перастала быць матэрыяльнай каштоўнасцю. Аддаленасць юрыдычных службаў і ўстановаў па землеўладкаванні ў значнай ступені абмяжоўваюць магчымасці вясковага ўласніка на правядзенне дзеянняў з нерухомасцю. Нізкая юрыдычная культура нашага насельніцтва – адсутнасць аформленых дакументаў на домаўладанне і спадчыну – прывялі да таго, што колькасць кінутых дамоў проста ўражвае. Патрыярхальны склад свядомасці беларуса, пабудаваны на этычных і маральных законах, з цяжкасцю прыстасоўваецца да сацыяльных пераменаў у грамадстве, дзе інтарэс чалавека грунтуецца на жорсткай прававой базе. Пераход ад сацыялізму, дзе ўласнасць практычна адмаўлялася, да пабудовы рыначнай эканомікі, дзе ўласнасць – аснова пабудовы эканамічных стасункаў, пры цьмяных, размытых, а часткова штучна навазаных і памылкова сфармуляваных каштоўнасцях, не дазваляе правільна і хутка адраагаваць на такія глыбокія перамены. На вёсцы і сёння людзі не вераць, што разбурэнне пабудоваў, нават яшчэ моцных, магчымае, пакуль не з'яўляецца «пахавальнай каманда» і пачынае трушчыць усё.

Выканаўчая ўлада дакладвае пра тысячы знесеных сядзібаў. Рапартаванні і ўхваленне працэсу з боку афі-

спрабуюць пачаць сваё жыццё ў вясковых умовах. Асноўная перашкода для многіх – адсутнасць сродкаў на будаўніцтва. Ці маглі б пустуючыя дамы і закінутыя сядзібы дапамагчы вырашыць пытанне? На мае запыты ў адміністрацыйных установах мне паведамілі, што такія прыклады перадачы

пустуючага дома новаму ўласніку адсутнічаюць. І хаця Указ прадугледжвае магчымасць «перадаць зямельны ўчастак набывальніку пустуючага дома», аднак гэты працэс для патэнцыйнага набывальніка вельмі складаны юрыдычна і не акрэслены ў выглядзе магчымых фінансавых затратаў.

Засталася па-за межамі юрыдычнай нормы пытанне захавання гісто-

ўскладняць сабе працу. Закон «Аб захаванні гісторыка-культурнай спадчыны» не можа эфектыўна працаваць у дадзеным выпадку без наяўнасці канкрэтных інструкцыяў, паколькі статуса «гісторыка-культурнай спадчыны» вясковыя дамы не маюць. Таму пры зносе старых пабудоваў часта знішчаецца ўнікальны этнаграфічны матэрыял: прылады працы, элементы канструкцыяў пабудоваў, планіроўка сядзібаў, хатні рыштунак. Я наведла некалькі сядзібаў у вёсцы, дзе этнаграфічнага матэрыялу хапіла б на аздабленне шыкоўнага музея. Перад зносам будынку абавязкова павінны даследаваць этнографы. І хаця матэрыялы

могуць не ўяўляць цікавасці для цэнтральных музеяў з абмежаванымі архіўнымі сховішчамі, стварэнне школьных музеяў, музеяў сельскіх Саветаў магло б распацаць сур'ёзныя навуковы і асветніцкі працэсы па захаванні мясцовых традыцыяў. І тым мы б выканалі свой маральны абавязак перад нашчадкамі па захаванні ўсёй спадчыны. Шмат маглі б зрабіць мясцовыя краязнаўцы, але іх статус на сённяшні дзень ніяк юрыдычна не абазначаны. Тым часам мы губляем гістарычны вопыт і веды, пакладзеныя ў падмурак нашай ментальнасці.

Нашы вёскі назапасілі каштоўны дэндралагічны матэрыял. Гэта не абавязкова толькі ўнікальныя экзэмпляры расліннага свету, але і проста векавыя дрэвы, прыгожыя і рэдкія экзэмпляры, асобныя дрэвы і прыродныя аб'екты, звязаныя з традыцыямі і тапанімікай вёскі. Траціць такое багацце безгаспадарліва і злачынна. У вёсцы яшчэ засталіся жыць людзі, мясціны павінны захоўваць памяць і заставацца прывабнымі для жыхароў. Умовы пражывання пазасталых у вёсцы людзей не павінны пагаршацца. Сёння паўсюдна практыкуецца абсалютна бяздумнае выкананне Указа – пасля якога застаецца жahlівая пустэча. І хаця ў камісіі прадугледжаны ўдзел спецыяліста па лясной гаспадарцы, гэта значыць прадстаўнік экалагічнай службы, яўна тое, што яго асабістых высілкаў можа быць недастаткова для прыняцця рашэнняў, паколькі тыя патрабаванні недастаткова акцэнтаваныя ў адпаведнай прававой базе.

рыка-культурнай спадчыны. Хаця Указ і прадугледжвае ўваход у склад камісіі спецыялістаў і прадстаўнікоў зацікаўленых службаў, тым не менш гэта не гарантуе таго, што будучыя праведзеныя неабходныя навуковыя даследаванні. Заклучэнне аб зносе рыштуе камісія, якая не зацікаўленая

...У вёсцы, куды мы прыйшлі, паўсюль гуляе вецер. На пяць дамоў пакінутыя два дрэвы, няма дзе пасяліцца птушцы. Непрытульна стаяць пазасталыя дамы ў чыстым полі, ва ўсім – непавага да чалавека, быццё без радасці і прыгажосці. Колькі часу трэба, каб вырасла дрэва? Цэлае жыццё. Не радуецца душа, не напайняюцца думкі дабрыйнэй, а нешта злое і каламутнае ў галаве. На прыпынку стаяць было няўтульна. Не было дзе схавацца ад ветру.

Як такое магло адбыцца? Гэта працяг працэсу, распачатых масавай калектывізацыяй, калі чалавек перастаў быць гаспадаром на сваёй зямлі, ці вынік бяздушнай адміністрацыйнасці новага стагоддзя, калі неабходнасць выканання загаду пазбайляе чалавека нават здольнасці да самазахавання? Ці знойдзем мы ў нашым часовым зямным жыцці каштоўнасці, здольныя спыніць разбуральны працэс, што пазбайляе сэнсу нашае быццё?

Скончыць гэтыя развагі хочацца словамі з паэмы Якуба Коласа «Новая зямля»:

*«...Зямля дзяцей сваіх не кіне,
Зямля – аснова ўсёй айчыне».*

Алена АСМАКОЎСКАЯ, г. Магілёў

і паведаміць у сельскі Савет аб сваіх намерах па выкарыстанні. Не так і складана для тых, каго лёс сваёй Бацькаўшчыны сапраўды клапаціць.

Хто ж вінаваты ў занябанні? Гадзіны не прыезджаць, не даглядаць, не прывозіць дзяцей, унукаў, не казаць ім: «Вось гэта наша зямля»... А куды прывезці? Ці магчыма сказаць, паказваючы на завалы: «Адсюль ваш род, унукі»? Вярэдзіць душу пацуду віны перад бацькоўскім парогам, аб які, абцёршы ногі, мы безаглядна пайшлі ў «вялікі» свет. Разбуральныя сацыяльныя працэсы і цывілізацыйны вір палкам паглынуў большасць з нас; напэўна, нехта з палёгкаю ўспрыме жоўты

цыйнай прэсы і глыбока эмацыйныя каментарыі з боку СМІ, на жаль, не дазволілі стварыць інфармацыйнае поле для крытычнага аналізу і канструктыўнага абмеркавання працэсу, не далі прыкладаў пазітыўнага развіцця падзеяў. Напрыклад, паказчыкам паспяховасці дзеяння адміністрацыі ў гэтым кірунку павінна быць не толькі колькасць знесеных дамоў, але і колькасць сядзібаў, вярнутых да жыцця, – вось чым трэба ганарыцца! Сам па сабе непазбежны на нейкім этапе сацыяльнага жыцця працэс не прывёў да глыбіннага даследавання і фармулявання новых стасункаў чалавека і зямлі, усведамлення павышанай адказнасці чалавека за лёс усяго краю.

Між тым працэс вяртання на зямлю непазбежны так, як і перыяд сыходу. Чалавек корміць і забяспечвае яго жыццё толькі зямля, а зямля не існуе без гаспадары. Сёнешні ўзровень жыцця і камунікацыяў дазваляе арганізаваць камфортнае і паўнаважнае жыццё ў любым аддаленым ад горада месцы. І шмат аддаленым ад горада месцы. І шмат аддаленым ад горада месцы.

У верасні сябры Пастайскай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны зладзілі чарговую паездку ў паўднёвую частку Мядзельскага раёна. У вёсцы Брусы мы агледзелі мемарыял на месцы, дзе фашысты спалілі мясцовых жыхароў, і брацкую магілу рускіх салдатаў, якія загінулі ў 1916 г. у Нарачанскай аперацыі пад час Першай сусветнай вайны.

У лесе за вёскай, на месцы былога хутара, зараз раскінуліся плантацыі лесагадавальніка Нацыянальнага парку «Нарачанскі». Мясцовы жыхар, якога мы там сустрэлі, распавёў пра тутэйшыя цікавосткі, адметныя мясціны і падзеі, узгадаў некалькі гісторыяў ваеннага часу.

Далей мы накіраваліся ў вёску Лужы, якую ў час блаканды партызанскіх злучэнняў спалілі фашысты. На яе папя-

лору, дзіцячы садок, ФАП, сядзіба калгаса імя Леніна (раней – Сталіна). А яшчэ дзейнічаў народны фальклорна-этнаграфічны ансамбль «Вузлянка», які быў добра вядомы ў Беларусі, бо неаднаразова ўдзельнічаў у тэле- і радыёперадачах.

Але прамінулі залатыя часы. Рэзка скарацілася колькасць жыхароў, школы ўжо

ку ансамбля да ўдзелу ў свяце «Служба паясы», куды яго запрасілі. На пытанне, ці зроблены аўдыя- і відэазапісы песень, мы атрымалі адказ, што быццам бы недзе штосьці ёсць, але невядома дзе...

У Вузле мы сустрэліся з дзвюма адметнымі жанчынамі. Адна з іх, Надзея Мінчанка, былая дырэктарка школы, не толькі

Першай сусветнай вайны была арэнай крывавых баёў. Сведкі той трагедыі – брацкія магілы рускіх салдатаў каля ракі Нарачанкі і ў Чарэмшыцах, германскія ДАКі каля Занарачы. У гэтым аграгарадку нас чакала цікавая сустрэча з супрацоўнікамі мясцовай бібліятэкі Людмілай Валадкевіч і Святланай Норка. Спадарыня Людміла ашчадна збірае і захоўвае

ачысціў і ўладкаваў хаця б адну крыніцу? Наша зямля стала б краінай чыстых крыніцаў, і пілі б мы чыстую ваду, і мелі б мы светлыя думкі, і будавалі б мы прыгожую, шчырую і шчаслівую Беларусь...

Брацкая магіла ў Чарэмшыцах

З такімі ўзнёслымі думкамі даехалі мы да дзіцячага аздараўленчага лагера «Зубраня». Раней даводзілася тут бываць неаднаразова: удзельнічаў у семінарах, выступаў перад

Думкі над Нараччу

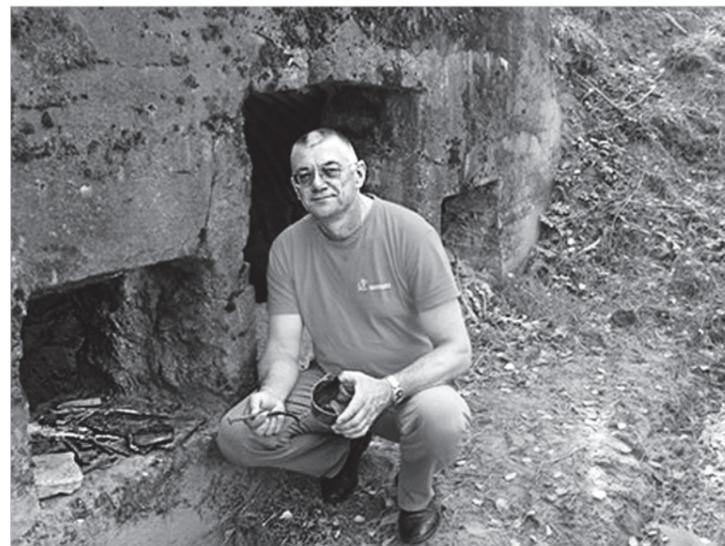
няма, як няма і музея, царквы, млына, электрастанцыі ды і шмат чаго іншага. Добра, што хоць школьны будынак не займеў такога лёсу, як у некаторых іншых вёсках, а быў адмантаваны і абсталяваны пад сацыяльны прытулак да нямоглых. Частка музейных экс-

расказала нам пра падзеі мясцовай гісторыі, але і паказала свае і матуліны вышыванкі. Другая, Ніна Гануш, мясцовая самадзейная мастачка, запрасіла нас на экскурсію ў сваю невялічкую майстэрню. Творы Н. Гануш, па нашым меркаванні, вартыя таго, каб дэманстравацца на выстаўках у музеях, бібліятэках і інш. Але большасць карцінаў пакуль што не маюць рамак і подпісаў, ды і буклеты варты былі б падрыхтаваць. Вось такіх творчых людзей, якія жывуць далёка ад сталіцы, неабходна падтрымліваць.

Пра гэта падумалася і ў час наведвання вёскі Старынькі, дзе цяпер жыве ў бацькоўскай хаце спявак, былы саліст Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Уладзімір Каўрус. Ён не толькі расказаў нам пра сваё цікавае жыццё, паказаў альбомы з фотаздымкамі, але і праспяваў пад гармонік некалькі песень, прачытаў свае вершы. Іх, як высветлілася, мужчына напісаў шмат, але яны нідзе не друкаваліся – гэтак жа, як і вершы яго сябрука Аляксея, жыхара суседняй вёскі Русакі. Аляксей таксама прачытаў нам некалькі сваіх вершаў, якія запамніліся жартоўнай інтанацыяй і даволі высокай літаратурнай культурай. Гэтыя нечаканыя сустрэчы са сціпымі творцамі, якія жывуць у невялікіх вёсках, дзе на адну жывую хату даводзіцца па некалькі закінутых, вельмі нас паспелі.

Далей наш шлях ішоў па паўднёвым беразе «беларускага мора» – Нарачы. Гэтая мясцовасць у часы

матэрыялы пра гісторыю, культуру і вядомых жыхароў Занарачы і ваколіцаў, стварыла багатую камп'ютарную базу інфармацыі. Асабліва шмат звестак і фотаздымкаў звязана з падзеямі Першай сусветнай вайны. Ёсць шэраг цікавых матэрыялаў пра вёску Карабаны, якія перадаў у бібліятэку яе ўраджэнец, былы старшыня Камітэта дзяржаўнага кантролю Рэспублікі Беларусь Зянон Ломаць. Дарэчы, па яго ініцыятыве быў пастаўлены і асвечаны крыж-абярэг на ўездзе ў вёску, зладжанае свята

Германскія ДАКі каля Занарачы

гэтага паселішча, адноўлена і асвечана некалькі крыніцаў... Мімаволі думаецца: а каб кожны быў начальнік, ды і не толькі быў, ды і не начальнік, а проста – жыхар Беларусі –

школьнікамі, прывозіў дзяцей на адпачынак і заўсёды захапляўся зладжанай працай калектыву гэтай установы. Але адна недарэчнасць кідалася ў вочы і нараджала думкі пра мутантаў. Такую рэакцыю выклікае вялікі надпіс «Зубронак» на ўездзе ў лагер. Што гэта за звер такі? Па-беларуску маленькага зубра называюць «зубраня» або «зубранё», па-руску гэтага зверу завуць «зубрёнок». А тут – «зубронак»! І гэтая назва мношчыцца ў перыядычных выданнях, дакументах, кнігах. А потым хтосьці скажа, што гэта літаратурная норма, і мутацыя стане нормай. Адмаўляючыся ад роднай беларускай мовы, ад родных словаў, мы выклікаем мутацыю свядомасці і псіхікі, што ўрэшце рабурае душу. А гэта небяспечна і балюча – для народа, для краіны, для кожнага з нас.

Ігар ПРАКАПОВІЧ

* Доўгатэрміновая агнявая кропка.

Брацкая магіла рускіх салдат у Брусках

лішчы некаторы час дзейнічаў партызанскі аэрадром, на які з-за лініі фронту прыляталі самалёты. Пра гэта сведчыць сціплы помнік і надпіс на ім.

Наступны прыпынак у нашай вандроўцы быў у вёсцы Вузла. У 1960 – 1970-я гг. гэта было бойкае паселішча, у якім віравала жыццё: тут меліся школа, бібліятэка, радыёвузел, аддзяленне сувязі, клуб, магазін, царква, млын, электрастанцыя, рамонтныя майстэрні, лясніцтва, дом фальк-

панатаў апынулася ў Мядзельскім музеі народнай славы, штосьці засталася ў клубе-бібліятэцы, рэшта ж невядома дзе падзелася. А ансамбль «Вузлянка» яшчэ жыве! Праўда, у ім не сорак чалавек, як раней, а каля дзесяці, але жанчыны (у асноўным пенсіянеркі) збіраюцца на рэпетыцыі, спяваюць аўтэнтычныя песні, і атрымліваецца гэта ў іх проста выдатна! Мы мелі магчымасць упэўніцца ў гэтым, наведваюшы клуб і пабачыўшы падрыхтоў-

Надзея Мінчанка паказвае вышыванкі

Ніна Гануш і яе карціны

Шукальнік даўніх перамогаў

З лютага споўнілася 60 гадоў Мікалаю БАРЫСЕНКУ, сябру Саюза пісьменнікаў Беларусі, гісторыку, які прысвяціў сваё жыццё вывучэнню і папулярнаму гістарычнаму і культурнаму спадчыну Магілёўшчыны, пошуку і аднаўленню імёнаў загінулых салдатаў.

Мікалай Сяргеевіч нарадзіўся ў вёсцы Удоўск Чавускага раёна. Скончыў Самулкаўскую васьмігодку (1971), Калінінградскае маракходнае вучылішча (1977), гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1988). Служыў на флоте памочнікам капітана, працаваў у школе. З 1996 г. – у абласным цэнтры творчасці ўпраўлення адукацыі Магілёўскага аблвыканкама, старшыня грамадскага аб'яднання «Магілёўскі гісторыка-патрыятычны пошук» клуб «Віктру» (лац. «Victoria cguenta» – перамога, заваяваная крывёю).

М. Барысенка з'яўляецца аўтарам больш як 60 артыкулаў, навуковых дакладаў і папулярных выданняў па рэгіянальнай і ваеннай гісторыі Магілёўшчыны. Ён лаўрэат літаратурнай прэміі «Залаты Купідон», узнагароджаны знакам Саюза пісьменнікаў Беларусі «За вялікі ўклад у літаратуру» (2013).

Патрыятычная, выхаваўчая, даследчая і навукова-асветніцкая праца Мікалая Сяргеевіча ў 2007 – 2015 гадах неаднаразова адзначалася ганаровымі граматамі і дыпламамі розных устаноў і ведамстваў, Адміністрацыяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Да юбілею земляка супрацоўнікі аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі ў рамках гісторыка-краязнаўчага клуба «Спадчына» падрыхтавалі і правялі шэраг мерапрыемстваў. Цягам месяца ў нашым аддзеле ідзе кніжная

выстаўка «Праўда памяці». На ёй прадстаўленая літаратура аб жыцці і дзейнасці М. Барысенкі, яго кнігі, часопіс-зборнік «Могилёвский поисковый вестник» (2001 – 2016), рэдактарам якога з'яўляецца юбіляр. Гэта ўнікальнае, першае ў Беларусі выданне пра пошук і ўшанаванне памяці загінулых салдатаў.

У актавай зале абласной бібліятэкі 4 лютага адбыўся вечар-партрэт «Гісторык. Пісьменнік. Асоба», на які завіталі сябры і папечнікі юбіляра, чытачы бібліятэкі, курсанты Магілёўскага інстытута МУС Рэспублікі Беларусь. Яны віншавалі Мікалая Сяргеевіча, дзякавалі за добрыя справы, за вялікую працу.

У адрас юбіляра прагучалі шматлікія віншаванні ад дзяржаўных устаноў і грамадскіх арганізацый, магілёўскіх гісторыкаў і пісьменнікаў.

Мікалай Сяргеевіч падзяліўся ўспамінамі пра найбольш яркія моманты свайго жыцця, расказаў пра працу над кнігамі, дзейнасць пошукавага клуба «Віктру», свае творчыя планы. На вечарыне гучалі вершы магілёўскага паэта Алеся Казека, прысвечаныя юбіляру, і песні ў выкананні С. Бяспанскага, ветэрана пошукавага руху.

Старшыня абласнога аддзялення СПБ У. Дуктаў уручыў М. Барысенку Дыплом аб прысваенні звання «Ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі», якім Мікалай Сяргеевіч быў адзначаны за шматгадовую плённую працу на ніве беларускай літаратуры, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці.

Тамара КАЛІНІНА, загадчык аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У.І. Леніна

Дэвайсы на мяжы стагоддзяў

Цуды электронікі недалёкай мінуўшчыны прадстаўленыя новай выстаўцы, што нядаўна адкрылася ў Полацку. У Дзіцячым музеі Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка, які сам па сабе – даволі ўнікальная з'ява, – камп'ютары 1980-х, ноўтбукі 1990-х, мабільныя тэлефоны пачатку 2000-х ды іншыя цікавыя электронныя прылады расказваюць гісторыю неверагодна хуткай тэхналагічнай рэвалюцыі.

Прылады, прадстаўленыя на выстаўцы «Дэвайсы на мяжы стагоддзяў», збіралі ўсім Полацкам. Тут як экспанаты з фондаў музея-запаведніка, так і рэчы, якія прапанавалі наведнікі Дзіцячага музея.

На адкрыццё, якое адбылося 12 лютага, прыйшлі трэцякласнікі. Як адзначыла старшы навуковы супрацоўнік Дзіцячага музея Наталля Сітдзікава, тут будзе вельмі цікава менавіта пакаленню, якое вырасла ў эпоху сэнсарных смартфонаў, планшэтаў і ўльтрабукаў. Дзятва з захапленнем круціла ў руках велічэзныя старыя «Матаролы» і «Нокіі», гулялася ў тэтрыс (памятаеце? – яшчэ зусім нядаўна ў кожным шапіку, побач з тамагочы!), здзіўлена разглядала таўсценныя ноўтбукі, якія нават «флэшак» не ведалі...

Цікавасць у дзетак, якія, здаецца, з пялюшак ведаюць, што такое QR-коды, выклікалі стэнды, што расказвалі пра нараджэнне высокіх тэхналогіяў ды іх магчымае развіццё. Адсканаваўшы гэтыя коды з дапамогай сваіх смартфонаў, вучні траплялі на старонкі з аповедамі і фотаздымкамі.

Выстаўка «Дэвайсы на мяжы стагоддзяў» будзе працаваць у Дзіцячым музеі ў Полацку да 31 сакавіка. Так што ахвочым ёсць час згадаць рэчы, якія былі звыклымі нядаўна і хутка сышлі... аказалася – у музей.

Ігар ПАЛЬНІСКИ, фота аўтара

Тапаніміка

Уздоўж

1. Назва сельскага аднадваравага адасобленага паселішча; падобныя да ... існавалі ў Беларусі і водрубны. 9. Невялікая рака, прыток Пцічы; па адной з версій, назва Мінска паходзіць ад назвы гэтай ракі. 10. ... даражэй за грошы (прык.). 11. Драўляны брус, на які насцілаецца падлога. 13. Зямельнае ўладанне памешчыка з гаспадаркай. 14. Вёска на Астравеччыне; назва яе такая ж самая, як і назва краіны ў Заходняй Афрыцы. 17. Гатунак, тып вырабу тавару. 18. Сузор'е. 19. «Бяры ... залатое, // Сядлай каня варанога». З валачобнай песні. 20. Твор антычнай скульптуры. 21. Арганічнае злучэнне, якое ўтрымлівае кісларод. 22. Горад на Віцебшчыне, непадалёку ад якога знаходзіцца вёска Парыж. 26. Планета Сонечнай сістэмы; з такой жа назвай ёсць вёскі ў Дзяржынскім і Лоеўскім раёнах. 29. Гара ў Грэцыі, на якой, паводле міфаў, жылі музы. 30. У старажытныя часы (XII – XVI стст.) састаўная частка буйных вялікіх княстваў. 31. Аблога, рамка,

альбо вёска ў Мёрскім раёне (... Дзедзіна).

Упоперак

1. Паўвостраў на поўначы Заходняй Сібіры, які «скардзіцца» на сваю велічыню. 2. Месца, у якое з цягам часу марыць трапіць кожны чалавек; такую ж назву мае вёска ў Сенненскім раёне. 3. Даўняя назва прадпрыемства па вырабе шкла; слова ... сустракаецца ў назвах 26-і населеных пунктаў Беларусі. 4. Адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка. 5. «Тапаніміка – ... Зямлі». Цытата рускага вучонага М. Надзеждзіна. 7. Установа, арганізацыя. 8. Зараснік ракіты. 12. Месца, дзе захаваліся рэшткі старажытнага паселішча; такую назву мае ў Беларусі 31 населены пункт. 15. «Зямля бацькоўская святая, // Так, гэта мы. Увесь ...». З верша П. Панчанкі «Зямля бацькоў». 16. Назва гандлёва-рамеснай часткі старажытнага горада. 17. Невялікі населены пункт, які вылучаўся гандлем і рамяством. 23. Прыстасаванне, дзе распальваюць агонь. 24. Парусінавая стрэшка, якая засце-

рагае ад сонца, дажджу. 25. Старажытнаславянская назва вёскі. 27. Вялікая вёска; даўней так называлі паселішча з царквой або з касцёлам.

28. Даўняя назва месца на берэзе ракі, дзе вяжучь плыты; такую назву мае вёска ў Валожынскім раёне.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Сакавік

1 – Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі (Мінск; як самастойная ўстанова існаваў з сакавіка 1931 да канца 2007 г., аб'яднаны з Інстытутам мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі 1 студзеня 2008 г.), навукова-даследчая ўстанова – 85 гадоў з часу заснавання.

1 – Пасюкевіч Уладзімір Маркавіч (1931, Капыль), жывапісец, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

1 – Савік Лідзія Сямёнаўна (1936, Любанскі р-н), літаратуразнаўца, крытык, культуролог, даследчык праблемаў развіцця беларускай літаратуры XX ст., сучаснага літаратурнага працэсу, спадчыны рэпрэсаваных беларускіх пісьменнікаў, творчасці пісьменнікаў беларускага замежжа – 80 гадоў з дня нараджэння.

1 – Статут Вялікага Княства Літоўскага 1566 г. (ВКЛ; дзейнічаў у 1566 – 1588 гг.), звод законаў феадальнага права – 450 гадоў з часу ўступлення ў законную сілу.

1 – Стральцоў Барыс Васільевіч (1926, Выхаўскі р-н – 2009), журналіст, літаратуразнаўца, пісьменнік, педагог, выдатнік адукацыі Беларусі, выдатнік друку Беларусі, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2000) – 90 гадоў з дня нараджэння.

1 – Чартовіч Аляксандр Іванавіч (1946, Расія), мастак кіно, жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1978) – 70 гадоў з дня нараджэння.

2 – «Віцбічы» (Віцебск; 1991), гарадская газета, лаўрэат нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ «Залатая Ліцера» (2006, 2009, 2011) – 25 гадоў з часу выхаду першага нумара.

2 – Глякоўскі Станіслаў (1896, Свіслацкі р-н – 1941), грамадскі і культурны дзеяч, публіцыст, дзеяч Рымска-Каталіцкай Царквы ў Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

2 – Казлоў Герман Віктаравіч (1946, Расія), артыст аперэты, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

3 – Аграновіч-Панамарова Яўгенія Самойлаўна (1936, Украіна), архітэктар, педагог, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2000), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2003) – 80 гадоў з дня нараджэння.

4 – «Ніва» (Польшча; 1956), тыднёвік беларусаў у Польшчы, які змяшчае інфармацыю

пра эканамічнае, грамадска-палітычнае і культурнае жыццё Беласточчыны, – 60 гадоў з пачатку выдання.

4 – Нячай Вольга Фёдаруна (1936, Расія – 2010), кіназнаўца, кінакрытык, аўтар шматлікіх навуковых працаў па праблемах тэорыі кіно і тэлебачання, кінаадукацыі, лаўрэат прэміі Саюза кінематографістаў СССР (1985), Дзяржкамвыда БССР (1984) – 80 гадоў з дня нараджэння.

4 – Рахленка Валянціна Леанідаўна (1931, Гомель), піяністка, адна са стваральніцаў фартэп'яаннай школы Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

4 – Чудзін Аляксандр Парфір'евіч (1941, Расія), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – 75 гадоў з дня нараджэння.

4 – Эстка Сыкстус Тэадор Людвік (1776, Брэст – 1813), ваенны дзеяч, брыгадны генерал, удзельнік паўстання 1794 г. – 240 гадоў з дня нараджэння.

5 – Гарэлава Галіна Канстанцінаўна (1951, Мінск), кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1992), прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1986), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у галіне музыкі (2001) – 65 гадоў з дня нараджэння.

5 – Кандрат Крапіва (сапр. Атраховіч Кандрат Кандратавіч; 1896, Уздзенскі р-н – 1991), драматург, байкапісец, празаік, мовазнаўца, грамадскі дзеяч, акадэмік НАН Беларусі, народны пісьменнік Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1941, 1951, 1971), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1974), Герой Сацыялістычнай Працы (1975) – 120 гадоў з дня нараджэння.

6 – Анейчык Юзэфа Іванаўна (1931, Дзяржынскі р-н), архівіст, заслужаны работнік культуры Беларусі, выдатнік архіўнай справы (1986), ганаровы архівіст Беларусі (2006) – 85 гадоў з дня нараджэння.

6 – Валашчык Мікалай Антонавіч (1931, Бярозаўскі р-н), беларускі народны майстар у галіне лозапляцення – 85 гадоў з дня нараджэння.

7 – Фальскі Усевалад Сцяпанавіч (1886, в. Лошыца (цяпер у межах Мінска) – 1928), грамадска-палітычны, дзяржаўны і культурны дзеяч, актёр, адзін са стваральнікаў беларускага прафесійнага тэатра – 130 гадоў з дня нараджэння.

Разумны вучыцца на чужых памылках

Мы часта кажам, што вучыцца трэба на чужых памылках, але ўсё роўна іх, тыя памылкі, паўтараем, і нашая нядбаласць часам заканчваецца трагедыяй. Зрэшты, у тым, што датычыцца няшчасных выпадкаў, паводле пажарнай статыстыкі за апошнія гады ёсць добрая тэндэнцыя зніжэння колькасці пажараў.

Так, летась у Беларусі на пажарах і пад час надзвычайных сітуацыяў загінулі 577 чалавек, сярод іх 12 дзяцей (для параўнання, у 2014 годзе – 729 загінулых, з іх 14 дзяцей). У мінулым годзе адбылося 6 029 пажараў, у пазамінулым – 6 778. У пажарах і надзвычайных сітуацыях летась было траўмавана 290 чалавек, залетась – 449.

Вось найбольш частыя прычыны пажараў у жылых дамах: – непатушаныя недакуркі, якія былі кінутыя на падлогу, а не пакладзеныя ў попельніцу, альбо выпалі з рукі заснулага нецвярозага чалавека;

– уключаныя электрычныя прыборы, пакінутыя без нагляду; – невыкананне правілаў карыстання прадметамі бытавой хіміі; – няспраўная электраправодка; – гульні дзяцей з запалкамі; – парушэнне правілаў карыстання бытавымі газавымі прыборамі.

Як правіла, большая частка пажараў у падвалах жылых дамоў адбываецца па віне людзей, якія бесклапотна карыстаюцца запалкамі для асвятлення памяшкання, кураць і кідаюць непатушаныя недакуркі. У дадатак да гэтага ў падвальных памяшканнях часта захоўваюцца лёгкія на загаранне вадкасці, будаўнічыя матэрыялы ці старая мэбля. Пры пажары гэта стварае небяспеку для жыхароў дома.

Супрацоўнікі Міністэрства па надзвычайных сітуацыях нагадваюць, што ад пажараў засцеражэ строгае выкананне мераў пажарнай бяспекі, а таксама ўсталяванне ў доме аўтаномнага пажарнага апавяшчальніка.

*Вера БУДЗІНАВІЧУС,
інспектар ЦРАНС г. Мінска*

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 7

Уздоўж: 1. Пікнік. 5. Кошка. 6. Бан. 7. Зад. 9. Чорт. 10. Снег. 12. Карбункул. 13. Цэзар. 16. Банан. 17. Жонка. 19. Бард. 20. Вада. 21. Форс. 22. Плех. 25. Дзень. 26. Слова. 29. Свята. 33. Кансэнсус. 35. Сям'я. 36. Фонд. 37. Нос. 39. Схова. 40. Кабыла.

Упоперак: 1. Пачуццё. 2. Куры. 3. Колас. 4. Па. 5. Кажух. 6. Конь. 7. Зебра. 8. Донка. 11. Гумар. 14. Здароўе. 15. Радасць. 17. Жывапіс. 18. Нядзеля. 23. Адкос. 24. Чародка. 27. Лясун. 28. Вынас. 30. Малпа. 31. Мужык. 32. Смех. 34. Вочы. 38. Ох.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

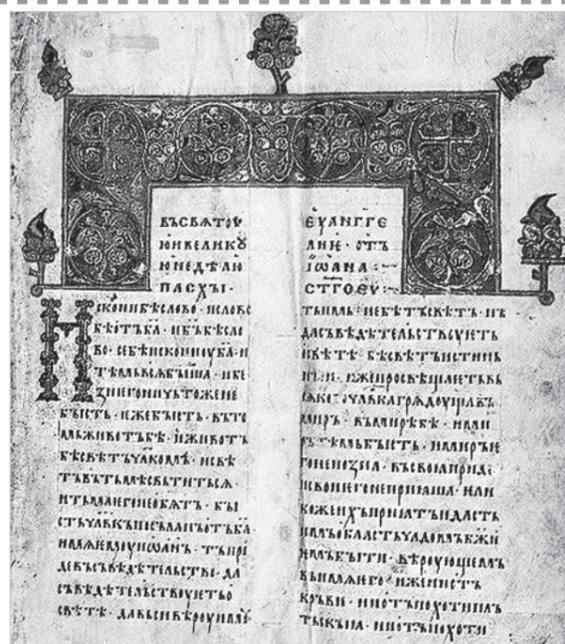
НОТНАЕ ПІСЬМО (заканчэнне тэмы). На тэрыторыі Беларусі ўжо ў 1-й пал. XVI ст. з'явіліся друкаваныя зборнікі з 5-лінейнай неўменнай заходнеўрапейскай натацыяй (канцыяналы). Першы беларускі рукапісны зборнік з пяцілінейным кіеўскім нотным пісьмом – «Супрасльскі ірмалагіён» (1598 – 1601). Вядомы зборнік старадаўняй беларускай музыкі XVII ст. «Полацкі сшытак» (іншая назва «Астрамечаўскі сшытак») напісаны кватэратнай кіеўскай і круглай італьянскай нотай, што ляжыць у аснове сучаснага нотнага пісьма.

Перавага сучаснага нотнага пісьма ў нагляднасці абазначэння гукавышыннага становішча нотаў і іх метрычных суадносін, у наяўнасці ключоў, што дазваляюць карыстацца нотным станам для запісу розных дыяпазонаў музычнага гукарада, абмежавацца 5-лінейнай нотнай сістэмай, толькі зрэдку звяртацца да дадатковых ліній і вызначэнняў. Са

з'яўленнем новых музычных плыняў XX ст. адбыліся некаторыя змены ў спосабах нотнага запісу. З аднаго боку – далейшае ўдакладненне і ўзбагачэнне выканальніцкіх пазначэнняў, пашырэнне іх комплексу, з другога – адмаўленне ад дакладнай пісьмовай фіксацыі музычных твораў, магчымасць нотнага запісу ў выглядзе шэрагу накідаў, свайго роду музычнай графікі. Існуе спецыяльная сістэма фіксацыі нотнага тэксту для сляпых.

НОЎГАРАДСКІЯ ЛЕТАПІСЫ – помнікі старажытнарускага летапісання XII – XVII стст. Складзеныя ў Ноўгарадзе. Вядома 5 асобных летапісных помнікаў, што захаваліся ў шматлікіх спісах. Найбольш старажытныя і каштоўныя – Ноўгарадскі 1-ы (звесткі даведзеныя да 1-й пал. XIV ст.) і Ноўгарадскі 4-ы (да 2-й пал. XV ст.) летапісы.

Вылучаюцца змястоўнасцю, лакалічнасцю, дакументальнай дакладнасцю і дэлавым характарам выкладу,

Сінадальны спіс Ноўгарадскага 1-га летапісу

дэмакратычнасцю мовы і стылю. Адлюстроўваюць грамадска-палітычнае і культурнае жыццё Ноўгарада, яго сувязі з Псковам, Полацкам, Вялікім Княствам Літоўскім, Лівоніяй, Масквою і інш. гарадамі і землямі. Падзеі

апісаныя ў пагадовай форме і асветленыя з пазіцыяў агульнанароднага патрыятызму. Ноўгарадскія летапісы адкрываюцца «Аповесцю мінулых гадоў» і змяшчаюць, апрача арыгінальных мясцовых звестак, гісторыка-дакументальны і літаратурны матэрыял пра мінулае Русі, запазычаныя з іншых старажытнарускіх крыніцаў.

Асобныя летапісы багатыя на звесткі па гісторыі Вялікага Княства Літоўскага і земляў сучаснай Беларусі, асабліва Ноўгарадскі 4-ы летапіс, што паслужыў адной з асноўнай крыніцаў 2-й рэдакцыі Беларуска-літоўскага летапісу 1446 г. На падставе Ноўгарадскіх летапісаў складзена агульна-руская частка летапіснага зборніка 1-й пал. XVI ст., што захоўваецца і дапаўняецца гістарычнымі запісамі ў Супрасльскі (Супрасльскі рукапіс) XV – XVII стст. на беларускіх землях бытавалі і іншыя Ноўгарадскія летапісы і розныя летапісныя кампіляцыі ноўгарадскага паходжання (напр., Летапіс Аўрамкі).